

УДК: 373.3
ГРНТИ: 14.25.09
DOI 10.70892/m4ffdv10

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ КОММУНИКАТИВТІК ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН «ТІЛ ӘЛЕМІНЕ САЯХАТ» КУРСЫ АРҚЫЛЫ ДАМУ

Айнабекова А. С.

*педагог-зерттеуші, қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі
«А.М. Горький атындағы гимназия» коммуналдық мемлекеттік мекемесі
Қостанай қаласы, Қазақстан
E-mail: ainabekova.1976@gmail.com
<https://orcid.org/0009-000179473788>.*

Салыкова А. Д.

*педагогика ғылымдарының магистрі, педагог-зерттеуші, қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі
«А.М. Горький атындағы гимназия» коммуналдық мемлекеттік мекемесі, Қостанай қаласы, Қазақстан
E-mail: asseldaria@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0008-8386-1645>*

РАЗВИТИЕ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ ЧЕРЕЗ КУРС «ПУТЕШЕСТВИЕ В МИР ЯЗЫКА»

Айнабекова А. С.

*педагог-исследователь, учитель казахского языка и литературы
КГУ «Гимназия имени А.М. Горького», г. Костанай, Казахстан
E-mail: ainabekova.1976@gmail.com
<https://orcid.org/0009-000179473788>*

Салыкова А. Д.

*магистр педагогических наук, педагог-исследователь, учитель казахского языка и литературы
КГУ «Гимназия имени А.М. Горького» г. Костанай, Казахстан
E-mail: asseldaria@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0008-8386-1645>*

DEVELOPMENT OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS' COMMUNICATIVE COMPETENCE THROUGH THE COURSE "JOURNEY INTO THE WORLD OF LANGUAGE"

Ainabekova A. S.

*Teacher-Researcher, Teacher of Kazakh Language and Literature
A.M. Gorky Gymnasium Municipal Public Institution, Kostanay, Kazakhstan
E-mail: ainabekova.1976@gmail.com
<https://orcid.org/0009-000179473788>*

Salykova A. D.

*Master of Pedagogical Sciences, Teacher-Researcher, Teacher of Kazakh Language and Literature
A.M. Gorky Gymnasium Municipal Public Institution, Kostanay, Kazakhstan
E-mail: asseldaria@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0008-8386-1645>*

Аңдатпа

Осы мақалада 1-сынып оқушыларына арналған «Тіл әлеміне саяхат» авторлық факультативтік курсының тәжірибесінде қолдану нәтижелері қарастырылады. Курстың негізгі мақсаты – бастауыш сынып оқушыларының коммуникативтік құзыреттілігін дамыту, мемлекеттік тілде еркін қарым-қатынас жасау дағдыларын қалыптастыру және функционалдық сауаттылығын арттыру. Зерттеу барысында CLIL, STEM, ойын технологиялары және цифрлық білім беру құралдарының тиімділігі талданды. Бағдарламаны апробациялау нәтижесінде оқушылардың сөйлеу белсенділігі, сөздік қоры және тілдік қарым-қатынас дағдыларының жоғарылағаны анықталды. Зерттеу нәтижелері авторлық курстың бастауыш білім беру жүйесінде тиімді әдістемелік құрал бола алатынын көрсетті.

Аннотация

В этой статье рассматриваются результаты практического применения авторского факультативного курса «Путешествие в мир языка» для учащихся 1 класса. Основной целью курса является развитие коммуникативной компетентности младших школьников, формирование навыков свободного общения на государственном языке и повышение функциональной грамотности. В ходе исследования проанализирована эффективность технологий CLIL, STEM, игровых методов и цифровых образовательных ресурсов. Результаты апробации показали положительную динамику речевой активности, словарного запаса и коммуникативных навыков учащихся. Полученные данные подтверждают эффективность авторской программы в системе начального образования.

Annotation

In this article presents the results of implementing the author's elective course "Journey into the World of Language" for first-grade students. The course aims to develop communicative competence, improve functional literacy, and foster free communication skills in the Kazakh language. The study analyzes the effectiveness of CLIL, STEM, game-based learning technologies, and digital educational tools. The results of the program implementation demonstrated significant improvement in students' speaking activity, vocabulary development, and communication skills. The findings confirm the effectiveness of the course as a practical methodological tool in primary education.

Түйінді сөздер: коммуникативтік құзыреттілік, қазақ тілі, бастауыш білім, CLIL, STEM, ойын технологиясы, функционалдық сауаттылық.

Ключевые слова: коммуникативная компетентность, казахский язык, начальное образование, CLIL, STEM, игровые технологии, функциональная грамотность.

Keywords: communicative competence, Kazakh language, primary education, CLIL, STEM, game-based learning, functional literacy.

Кіріспе

Бүгінгі таңда білім беру кеңістігінде оқушылардың тілдік тұлға ретінде қалыптасуы мен функционалдық сауаттылығын дамыту және мемлекеттік тілде еркін қарым-қатынас жасау дағдыларын жетілдіру маңызды міндеттердің бірі болып отыр. Ең бастысы, бастауыш мектеп кезеңінде баланың сөйлеу мәдениетін қалыптастырып, оның болашақтағы оқу жетістіктерінің, әлеуметтік бейімделуінің және тұлғалық дамуының негізін қалайды. Сондықтан қазақ тілін екінші тіл ретінде оқытуда оқушының тілдік белсенділігін арттыруға бағытталған инновациялық педагогикалық технологияларды қолдану өзекті мәселелердің бірі.

«Тіл әлеміне саяхат» факультативтік курсының өзектілігі дәстүрлі тіл үйрету әдістерінен бас тартып, оқушыны алғашқы сабақтан бастап белсенді қарым-қатынас субъектісі ретінде қалыптастыруында болып табылады. Курстың мазмұны оқушылардың жас ерекшеліктеріне сәйкес әзірленіп, тілдік білімді күнделікті өмірмен байланыстыра отырып меңгеруге негізделген. Бағдарлама Қазақстан Республикасының «Тіл туралы» Заңына, жаңартылған білім беру мазмұнына және бастауыш білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына сәйкес қарастырылып отыр.

Бүгінгі таңда білім беру талаптары оқушылардың тек тілдік білімін ғана емес, сонымен

қатар коммуникативтік құзыреттілігін, сыни ойлауын, шығармашылық қабілеттерін және функционалдық сауаттылығын дамытуды алға қойып отыр. Осыған байланысты халықаралық тәжірибеде кеңінен қолданылатын CLIL (Content and Language Integrated Learning), STEM-білім беру элементтері, ойын технологиялары және цифрлық білім беру құралдары бастауыш сынып оқушыларын тілдік ортаға тиімді енгізудің маңызды құралдары ретінде қарастырылып отыр.

«Тіл әлеміне саяхат» факультативтік курсы аптасына 1 сағаттан, оқу жылында 34 сағат төңірегінде өткізілді. Бағдарлама мазмұны төрт тоқсандық модульге құрылып, оқушының қоршаған ортамен байланысын күшейтетін «Өзім туралы», «Менің отбасым», «Табиғат әлемі», «Ұлттық құндылықтар» сияқты тақырыптарды қамтиды. Мұндай мазмұн оқушылардың тілдік қорын жүйелі түрде кеңейтіп, қазақ тілін табиғи қарым-қатынас құралы ретінде қабылдауына мүмкіндік беріп отыр.

Зерттеудің мақсаты – «Тіл әлеміне саяхат» факультативтік курсы арқылы бастауыш сынып оқушыларының коммуникативтік құзыреттілігін дамытуға бағытталған әдістемелік жүйенің тиімділігін анықтау және оның тәжірибеде қолданылу ерекшеліктерін көрсету.

Зерттеу міндеттері:

- коммуникативтік құзыреттілікті қалыптастырудың теориялық негіздерін қарастыру;
- «Тіл әлеміне саяхат» курсының құрылымын және мазмұнын сипаттау;
- CLIL, STEM, ойын технологиялары және цифрлық құралдарды қолданудың тиімділігін анықтау;
- бағдарламаны тәжірибеде қолдану нәтижелерін талдау;
- әдістемелік жүйенің тиімділігіне баға беріп, педагогикалық ұсыныстар әзірлеу.

Әдебиеттерге шолу

Коммуникативтік құзыреттілікті дамыту мәселесі отандық және шетелдік ғалымдардың зерттеулерінде кеңінен қарастырылған. Отандық ғылыми еңбектерде бастауыш сынып оқушыларының тілдік құзыреттілігін қалыптастыру, функционалдық сауаттылығын дамыту және инновациялық технологияларды қолдану мәселелері зерттелген (Жұмабаева, 2021; Ахметова, 2021). Сонымен қатар жаңартылған білім беру мазмұны оқушылардың сөйлеу әрекетін жетілдіруге және тілдік ортаны тиімді ұйымдастыруға бағытталған [2].

Шетелдік зерттеулерде CLIL технологиясының пәндік білім мен тілдік дағдыларды қатар дамытудағы маңызы, сондай-ақ STEM-білім беру элементтерінің оқушылардың шығармашылық және зерттеушілік қабілеттерін дамытуға ықпалы дәлелденген (Coyle, Hood & Marsh, 2021). OECD (Экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымы) ұйымының зерттеулерінде функционалдық сауаттылық, коммуникация және XXI ғасыр дағдыларын қалыптастыру білім берудің басым бағыттарының бірі ретінде қарастырылады [7]. Осылайша, «Тіл әлеміне саяхат» факультативтік курсы бастауыш сынып оқушыларының коммуникативтік құзыреттілігін дамытуға бағытталған заманауи педагогикалық тәсілдерді біріктіретін тиімді әдістемелік жүйе ретінде қарастырылып, зерттеу отандық әрі халықаралық ғылыми еңбектерге негізделеді [3; 4; 6].

Әдістері мен материалдары

«Тіл әлеміне саяхат» факультативтік курсының әдістемелік жүйесі бастауыш сынып оқушыларының коммуникативтік құзыреттілігін дамытуға бағытталған. Бағдарламаның негізгі қағидаттары оқушының сөйлеу белсенділігін арттыру, тілдік ортаны табиғи қарым-қатынас жағдайына жақындату және функционалдық сауаттылықты қалыптастыру болып табылады. Курстың мазмұны оқушылардың жас ерекшеліктеріне сәйкес құрылып, олардың танымдық қызығушылығын, шығармашылық қабілеттерін және тілдік дағдыларын кешенді дамытуға мүмкіндік береді.

Зерттеудің әдістемелік жаңашылдығы бірнеше өзара байланысты бағыттарды қамтиды. Біріншіден, CLIL (Content and Language Integrated Learning) технологиясы қолданылды. Бұл тәсіл тілдік материалды дүниетану, математика және көркем еңбек пәндерімен кіріктіруге мүмкіндік береді. Мысалы, «Сандар әлемі» тақырыбында оқушылар математикалық

амалдарды орындау барысында қазақ тілінде санауды, сұрақтарға жауап беруді және қарапайым сөйлемдер құрастыруды меңгереді [6].

Екіншіден, STEM-білім беру элементтері енгізілді. Оқушылар «Болашақ мектебі», «Менің қалам», «Тіл көпірі» сияқты тақырыптар бойынша LEGO конструкторлары мен модельдеу элементтерін пайдалана отырып жобалар дайындайды. Жобаны қорғау барысында өз жұмыстарын қазақ тілінде таныстырып, пікір алмасуға қатысады. Бұл оқушылардың инженерлік ойлауын, зерттеушілік қабілетін және тілдік қарым-қатынас дағдыларын қатар дамытуға мүмкіндік береді [5].

Үшіншіден, цифрлық білім беру ресурстары мен жасанды интеллект мүмкіндіктері қолданылды. Сабақ барысында Padlet интерактивті тақтасы, онлайн платформалар және AI негізіндегі визуалды генераторлар пайдаланылды. Мұндай құралдар оқушылардың шығармашылық белсенділігін арттырып, цифрлық сауаттылық дағдыларын қалыптастыруға ықпал етеді [7].

Курстың әдістемелік мазмұны үш негізгі ұстанымға негізделген:

«Сөйлейік!» – оқушылардың коммуникативтік белсенділігін дамытуға бағытталған. Сабақтарда диалогтік оқыту, сұрақ-жауап, жұптық және топтық жұмыстар ұйымдастырылады. Бұл тәсілдер оқушылардың өз ойын еркін жеткізуіне және тілдік ортада белсенді әрекет етуіне мүмкіндік береді [4].

«Ойнайық!» – ойын технологияларын қолдану арқылы оқушылардың оқу мотивациясын арттыруға негізделген. Рөлдік ойындар, квест-сабақтар, тілдік жарыстар мен шығармашылық тапсырмалар оқушылардың қызығушылығын оятып, тілдік кедергілерді азайтады [3].

«Таныық!» – ұлттық құндылықтарды меңгертуге бағытталған. Оқушылар қазақ халқының салт-дәстүрлері, ұлттық ойындары мен мәдени мұралары туралы білім алып, оларды тілдік әрекет барысында қолданады. Бұл мемлекеттік тілге деген құрметті қалыптастырумен қатар ұлттық мәдениетке қызығушылықты арттырады [2].

Сонымен қатар, курс барысында қалыптастырушы бағалау элементтері жүйелі түрде қолданылды. «Менің жетістігім» бөлімі арқылы оқушылар өз жетістіктерін бағалап, оқу нәтижелеріне рефлексия жасайды. Бұл өзін-өзі бағалау дағдыларын дамытуға және оқу мотивациясын арттыруға ықпал етеді [2].

Әдістемені қолдану нәтижесінде оқушылардың сөйлеу белсенділігі артып, сөздік қоры кеңейіп, қазақ тілінде еркін қарым-қатынас жасау дағдылары қалыптасты. Сонымен қатар оқушылардың зерттеушілік, шығармашылық және цифрлық құзыреттерінің дамуына оң әсер еткені байқалды. Осылайша, «Тіл әлеміне саяхат» курсы коммуникативтік құзыреттілікті дамытуға бағытталған тиімді әдістемелік жүйе ретінде тәжірибеде өзінің нәтижелілігін көрсетті [3; 4; 5].

Нәтижелер және талқылау

«Тіл әлеміне саяхат» факультативтік курсы 1-сынып оқушылары арасында 2025-2026 оқу жылы көлемінде апробациядан өткізілді. Зерттеудің мақсаты оқушылардың коммуникативтік құзыреттілігінің қалыптасу деңгейін анықтау және авторлық бағдарламаның тиімділігін бағалау болды.

Бағдарламаны жүзеге асыру барысында оқушылардың сөйлеу белсенділігі, сөздік қоры, өз ойын жеткізу дағдылары және сабаққа қатысу деңгейі жүйелі түрде бақыланып отырды. Диагностикалық зерттеу нәтижелері оқу жылы соңында тілдік көрсеткіштердің айтарлықтай артқанын көрсетті.

Кесте 1. «Тіл әлеміне саяхат» курсының апробациялау нәтижелері

Көрсеткіш	Оқу жылы басында	Оқу жылы соңында
Қарапайым диалог құру	32%	88%
Сөздік қорды белсенді қолдану	38%	85%
Өз ойын толық жеткізу	25%	81%
Сабаққа белсенді қатысу	54%	92%

Кестеде көрсетілгендей, барлық көрсеткіштер бойынша оң динамика байқалды. Әсіресе, қарапайым диалог құру көрсеткіші 32%-дан 88%-ға дейін өсті. Бұл оқушылардың қазақ тілінде қарым-қатынас жасауға деген сенімінің артқанын және тілдік кедергілердің азайғанын көрсетеді.

Бағдарламаны жүзеге асыру барысында келесі әдістемелік тәсілдер жүйелі қолданылды:

- CLIL технологиясы арқылы пәндік және тілдік білімді кіріктіру;
- STEM жобалары негізінде зерттеушілік және шығармашылық тапсырмалар орындау;
- Рөлдік ойындар мен квест-сабақтар ұйымдастыру;
- Padlet платформасы және AI құралдары арқылы цифрлық өнімдер әзірлеу;
- «Менің жетістігім» бөлімі арқылы өзін-өзі бағалау және рефлексия жүргізу.

Кесте 2. Курсты тәжірибеде қолдану кезеңдері

Кезең	Мақсаты	Қолданылған әдістер	Қолданылған құралдар	Нәтиже
Тілдік орта құру	Қазақ тілінде қарым-қатынас жасауға ынталандыру	Диалог, сұрақ-жауап, жұптық жұмыс	Суреттер, карточкалар, тірек сызбалар	Сөйлеу белсенділігі артты
CLIL тапсырмалары	Тіл мен пәнді кіріктіру	Практикалық тапсырмалар	Математика, дүниетану материалдары	Пәндік және тілдік білім нығайды
STEM жобалары	Шығармашылық және зерттеушілік дағдыларды дамыту	Жобалық жұмыс	LEGO, модельдер, конструкторлар	Коммуникативтік және зерттеушілік қабілет дамыды
Цифрлық жұмыс	Цифрлық сауаттылықты қалыптастыру	Онлайн тапсырмалар	Padlet, AI генераторлары	Танымдық қызығушылық артты
Рефлексия және бағалау	Өзін-өзі бағалау дағдыларын қалыптастыру	Рефлексия, кері байланыс	«Менің жетістігім» парағы	Өзіндік талдау қалыптасты

Зерттеу барысында «Менің отбасым», «Ұлттық құндылықтар», «Табиғат әлемі» бөлімдері бойынша коммуникативтік тапсырмалар орындалды. Оқушылар өз отбасы мүшелерін таныстырып, табиғат құбылыстары туралы әңгімелеп, ұлттық құндылықтарға қатысты сөздер мен ұғымдарды сөйлеу барысында еркін қолдана бастады.

Алынған нәтижелер CLIL, STEM және ойын технологияларын кіріктіре қолданудың бастауыш сынып оқушыларының тілдік дамуына оң әсер ететінін көрсетті. Әсіресе, ойын элементтері оқушылардың сабаққа қызығушылығын арттырып, тілдік белсенділігін күшейтті. STEM тапсырмалары оқушылардың шығармашылық және зерттеушілік қабілеттерін дамытуға ықпал етсе, цифрлық құралдар олардың ақпараттық-коммуникациялық құзыреттіліктерін жетілдіруге мүмкіндік берді.

Сонымен қатар, қалыптастырушы бағалау элементтерін қолдану оқушылардың өзін-өзі бағалау және рефлексия жасау дағдыларының дамуына әсер етті. Оқушылар өз жетістіктерін бағалап, келесі оқу мақсаттарын анықтауға үйренді.

Жалпы алғанда, тәжірибелік жұмыс нәтижелері «Тіл әлеміне саяхат» факультативтік курсының бастауыш сынып оқушыларының коммуникативтік құзыреттілігін дамытудағы тиімділігін дәлелдеді және оны жалпы білім беретін мектептердің вариативтік компонентінде кеңінен қолдануға мүмкіндік беретінін көрсетті [3; 4; 5; 6].

Қорытынды

Зерттеу нәтижелері «Тіл әлеміне саяхат» факультативтік курсының бастауыш сынып оқушыларының коммуникативтік құзыреттілігін дамытуда тиімді педагогикалық құрал екенін көрсетті. Бағдарламаны тәжірибеде қолдану барысында оқушылардың қазақ тілінде еркін қарым-қатынас жасау дағдыларының, сөздік қорының және сөйлеу белсенділігінің айтарлықтай артқаны анықталды. Оқу жылының соңында оқушылардың басым бөлігі қарапайым диалогтер құрып, өз ойларын жүйелі түрде жеткізе алатын деңгейге жетті.

Зерттеу барысында алынған нәтижелер факультативтік курстың тіл үйретудегі

практикалық маңызын дәлелдеді. Бағдарламаның тиімділігі келесі көрсеткіштер арқылы байқалды:

- оқушылардың қазақ тіліне деген оң мотивациясының қалыптасуы;
- коммуникативтік белсенділіктің артуы және тілдік кедергілердің төмендеуі;
- күнделікті қолданыстағы сөздер мен ұғымдарды мағыналық тұрғыдан дұрыс қолдану дағдыларының қалыптасуы;
- функционалдық сауаттылықтың және ауызша сөйлеу мәдениетінің дамуы;
- өзін-өзі бағалау мен рефлексия жасау қабілеттерінің жетілуі.

Курста қолданылған CLIL технологиясы пәндік білім мен тілдік дағдыларды кіріктіре дамытуға мүмкіндік берсе, STEM элементтері оқушылардың шығармашылық және зерттеушілік қабілеттерін жетілдіруге ықпал етті. Сонымен қатар ойын технологиялары мен цифрлық құралдарды пайдалану оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырып, оқу үдерісінің тиімділігін жоғарылатты [3; 5; 6].

«Менің жетістігім» бөлімі арқылы ұйымдастырылған қалыптастырушы бағалау оқушылардың өзін-өзі бағалау дағдыларын дамытуға және жеке оқу жетістіктерін бақылауға мүмкіндік берді. Бұл қазіргі білім беру жүйесіндегі тұлғаға бағытталған оқыту және рефлексия қағидаттарымен толық сәйкес келеді [2; 7].

Жалпы алғанда, «Тіл әлеміне саяхат» курсы бастауыш білім берудің жаңартылған мазмұны талаптарына сәйкес келетін, тәжірибеде тиімділігі дәлелденген әдістемелік жүйе болып табылады. Инновациялық педагогикалық технологияларды, STEM элементтерін және цифрлық білім беру ресурстарын кіріктіру оқушылардың мемлекеттік тілді табиғи тілдік ортада меңгеруіне, коммуникативтік құзыреттілігінің қалыптасуына және оқу мотивациясының артуына ықпал етеді.

Зерттеу нәтижелері авторлық бағдарламаны жалпы білім беретін мектептердің факультативтік сабақтарында, тілдік үйірмелерде және қосымша білім беру ұйымдарында кеңінен қолдануға мүмкіндік беретінін көрсетті. Болашақта курстың мазмұнын цифрлық платформалармен толықтыру және тәжірибелік бағыттағы тапсырмалар аясын кеңейту оның тиімділігін одан әрі арттыруға жағдай жасайды.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы. – Астана, 2007 (2025 жылғы өзгерістер мен толықтырулар бойынша).
2. Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі. Бастауыш білім беру деңгейінің үлгілік оқу бағдарламалары. №130 бұйрық. – Астана, 2023.
3. Жұмабаева Ф. Б. Бастауыш мектепте тіл дамытудың инновациялық технологиялары. – Алматы: Мектеп, 2021. – 184 б.
4. Бегалиев Е. Бастауыш сыныптағы STEM элементтерін қолдану әдістемесі. – Астана: Өрлеу, 2025. – 156 б.
5. Ахметова Г. С. Бастауыш сынып оқушыларының тілдік құзыреттілігін дамыту әдістемесі. – Алматы: Білім, 2021. – 212 б.

REFERENCES

1. Qazaqstan Respublikasynyñ «Bilim turaly» Zañy. – Astana, 2007 (2025 zhylǵy ózgerister men tolyqtyrular boiynsha).
2. Qazaqstan Respublikasy Oqu-aǵartu ministrliǵı. Bastauysh bilim beru deñgeiiniñ úlǵilik oqu baǵdarlamalary. №130 bұıryq. – Astana, 2023.
3. Zhumabaeva F. B. Bastauysh mektepte til damytudyñ innovaciyalıq tehnologiyalary. – Almaty: Mektep, 2021. – 184 b.
4. Begaliev E. Bastauysh synypaǵy STEM elementterin qoldanu ädistemesi. – Astana: Örleu, 2025. – 156 b.
5. Ahmetova G. S. Bastauysh synyp oqushylarynyñ tildik qūzyrettiligin damytu ädistemesi. – Almaty: Bilim, 2021. – 212 b.